

Joanna Lucja Strzelczyk

Znalezisko zespołu ceramiki późnośredniowiecznej z Polanowa w powiecie koszalińskim¹

Assemblage of late medieval pottery from Polanów, Koszalin commune

Abstract: The article presents an assemblage of the late medieval pottery from Polanów, a small city in Koszalin commune, found during development work between Mokra and Zamkowa Streets.

Keywords: Polanów, Koszalin commune, late Middle Ages, pottery

Słowa kluczowe: Polanów, powiat koszaliński, późne średniowiecze, ceramika

Polanów jest niewielkim miastem na Pomorzu Środkowym w północno-wschodniej części województwa zachodniopomorskiego w powiecie koszalińskim. Położone jest na Wysoczyźnie Polanowskiej, około 33 km na południowy wschód od Koszalina, nad rzeką Grabową (największym dopływem Wieprzy), pomiędzy Świętą Górą i Warblewską Górą (ryc. 1).

Pierwsze wzmianki historyczne o Polanowie znajdują się w dokumencie z 17 lipca 1307 roku. Zawarta jest w nim informacja o uzyskaniu przez ród Święców trzech grodów, z których jednym był Polanów. Przypuszczalnie około roku 1315 w pobliżu Polanowa ulokowane zostało miasto na prawie lubeckim (Dropko 2006), które w połowie XIV wieku zostało sprzedane biskupowi kamieńskiemu Janowi von Sachsen-Lauenburg. Nie pozostało jednak długo w jego dobrach, ponieważ już w 1387 roku przeszło w ręce księcia słupskiego Bogusława VIII. W 1474 roku właścicielem miasta został Piotr von Glasenapp z Koprzywna. Zmiana ta nie wpłynęła korzystnie na losy miasta, które stając się lennem szlacheckim, utraciło własną jurysdykcję oraz wiele swobód. Spowodowało to długotrwałe – trwające niemal przez cały okres rządów rodu Glasenappów, czyli do 1773 roku – spory między mieszkańcami a właścicielami zamku. Następnym właścicielem został major Friedrich Ernst von Wrangel.

¹ Artykuł powstał w ramach stażu studenckiego odbywanego w Muzeum w Koszalinie, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej, związanego z realizacją projektu „Staże dla kierunków praktycznych Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Szczecińskiego”.

Po jego śmierci Polanów kupiła rodzina von Natzmer z Kłopotowa. Obecnie miasto ma status gminy miejskiej (Dropko 2006).

W trakcie badań powierzchniowych AZP prowadzonych w latach 1986–1991 na terenie Polanowa zarejestrowano 52 stanowiska z okresu późnego średniowiecza, w tym 29 osad (Borkowski, Kuczkowski 2013; por też. Skrzypek 2010). W roku 2018 do zbiorów Muzeum w Koszalinie przekazano zbiór ułamków ceramiki późnośredniowiecznej, najliczniejszy jak dotąd z Polanowa, odkryty podczas budowy placu zabaw pomiędzy ulicami Mokrą i Zamkową (ryc. 2). Zebrał go, a następnie przekazał do muzeum miejscowy nauczyciel historii, pan Artur Dropko. Wśród 206 ułamków zidentyfikowano 192 ułamki ceramiki siwej, 13 czerwonej oraz fragment kamionki.

W zbiorze ułamków ceramiki siwej (ryc. 5 i 6) wyróżniono 41 wylewów, z czego sześć ma zdobienia wykonane radełkiem (ryc. 3:1–3 i 4:3,4) i jeden delikatnie rowkowany fragment szyjki dzbana (ryc. 6:2). 126 ułamków pochodzi z brzuśców, z czego 23 ozdobione są wykonanym dookoła radełkowym ornamentem trójkątów lub prostokątów (ryc. 5:1–6 i 6:3,4). Pięć fragmentów ma profilowane listwy plastyczne (na jednym widoczna jest pozostałość ucha taśmowatego (ryc. 4:1,2 i 6:1), a cztery noszą ślady polerowania), dwa fragmenty zdobione rowkowaniem także są polerowane. Wyodrębniono ponadto 22 fragmenty den naczyń, z których trzy określone zostały jako należące do dwóch kubków, o średnicy odcinanego dna około 6 cm.

Do ceramiki czerwonej zaklasyfikowano 13 ułamków. Z części wylewowej pochodzą dwa z nich, są jednak zbyt małe, aby można było określić średnicę naczyń. Osiem fragmentów reprezentuje brzuśce, w tym jeden jest z ornamentem złożonym z pionowo ustawionych prostokątów wykonanych radełkiem. Wyróżniono także dwa fragmenty den, w tym jeden ze śladami po błędzie garncarskim w postaci zacieku szkliwienia od strony spodniej. Oprócz siwaków i ceramiki czerwonej wyróżniono jeden fragment wczesnej kamionki oliwkowej. Ceramikę siwą i czerwoną charakteryzuje duża ilość domieszki mineralnej oraz wyraźnie widoczna w niektórych fragmentach domieszka szamotu. Niektóre ułamki mają ślady obmazywania powierzchni.

Chronologia zbioru ceramiki z Polanowa na podstawie analogii z Kołobrzegu i Stargardu określona została na połowę XIV i początek XV wieku (Rębkowski 1995; Romanowicz 2017; Zyśko 2017). Nie można wykluczyć, że surowiec do produkcji naczyń pozyskiwano ze złóż gliny znajdujących się na zachód od miasta. Odkryto tam gliniankę o wielkości 350 × 800 cm, z której współcześnie wydobywano materiał do wyrobu cegieł (Piotrowski, Schiewe 2015). Analiza odkrytego materiału pozwala stwierdzić, że ceramika znaleziona w Polanowie nie odbiega od używanej w innych ośrodkach miejskich Pomorza.

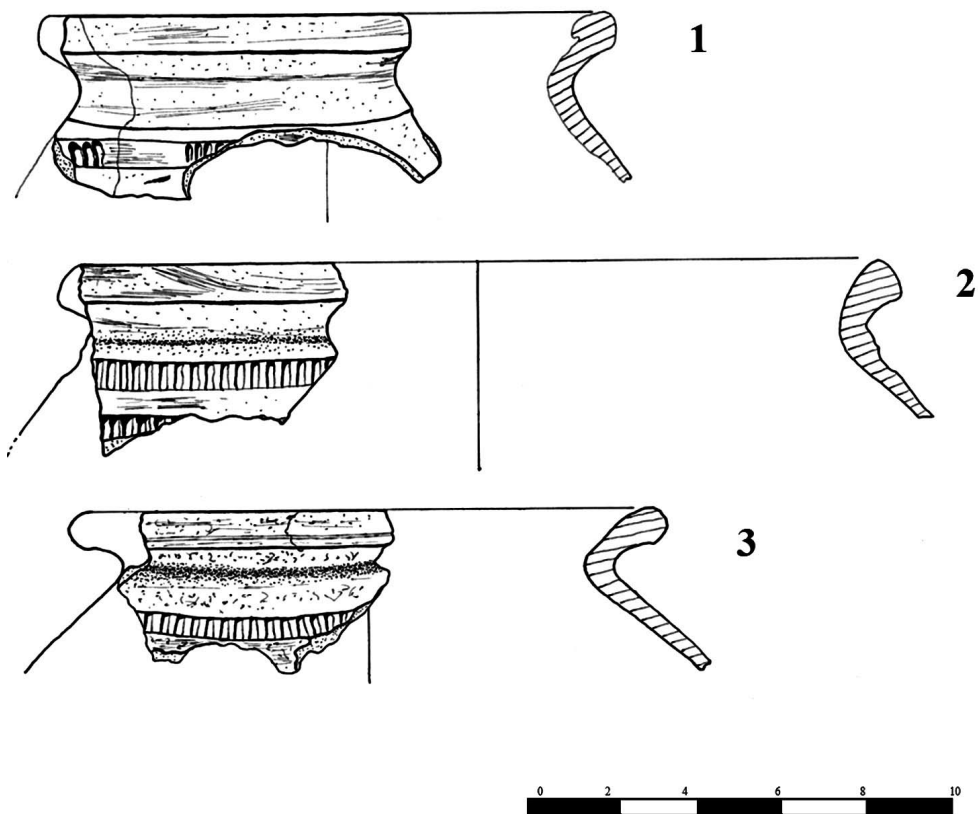

Ryc. 1. Polanów, fragment ortofotomapy, widok współczesny, skala 1:25 000 <<http://mapy.geoportal.gov.pl/imap/>>. Oprac. J. Strzelczyk

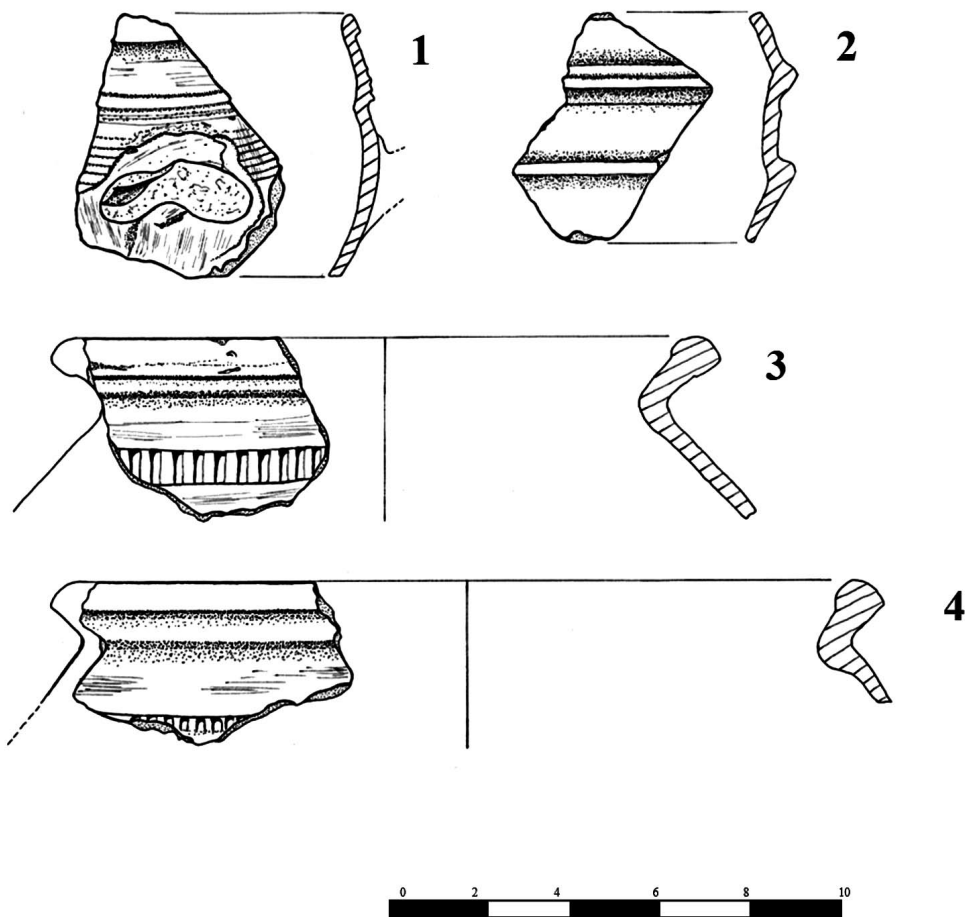
Fig. 1. Polanów, orthophotomap, contemporary image, scale 1:25,000 <<http://mapy.geoportal.gov.pl/imap/>>. Prepared by J. Strzelczyk

Ryc. 2. Lokalizacja nowego stanowiska na mapie topograficznej w skali 1:2 000 <<http://mapy.geoportal.gov.pl/imap/>>. Oprac. J. Strzelczyk
 Fig. 2. Location of a new site on a topographic map, scale 1:2,000 <<http://mapy.geoportal.gov.pl/imap/>>. Prepared by J. Strzelczyk

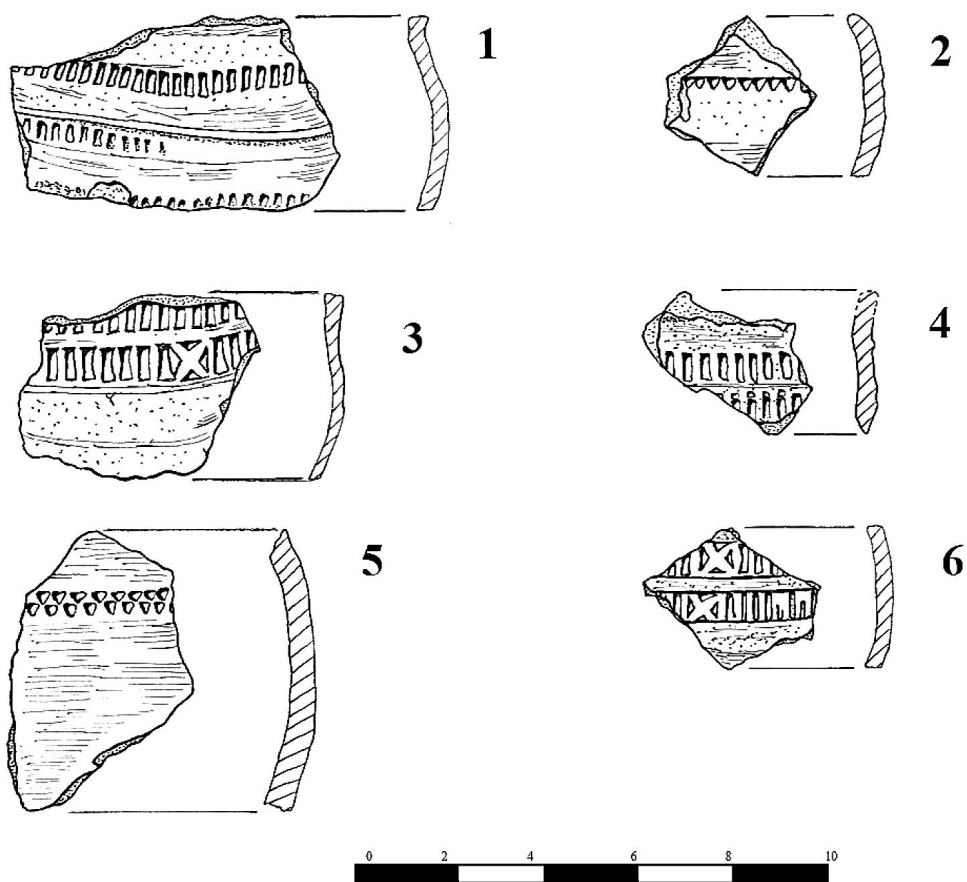

Ryc. 3. Ceramika siwa, fragmenty części wylewowych z widocznym ornamentem radełkowym: 1 – z wrębem na pokrywkę; 2 i 3 – bez wrębu. Rys. J. Strzelczyk
 Fig. 3. Greyware, fragments of rims with rouletting ornament: 1 – with a groove for a lid; 2 and 3 – without a groove. Drawing by J. Strzelczyk

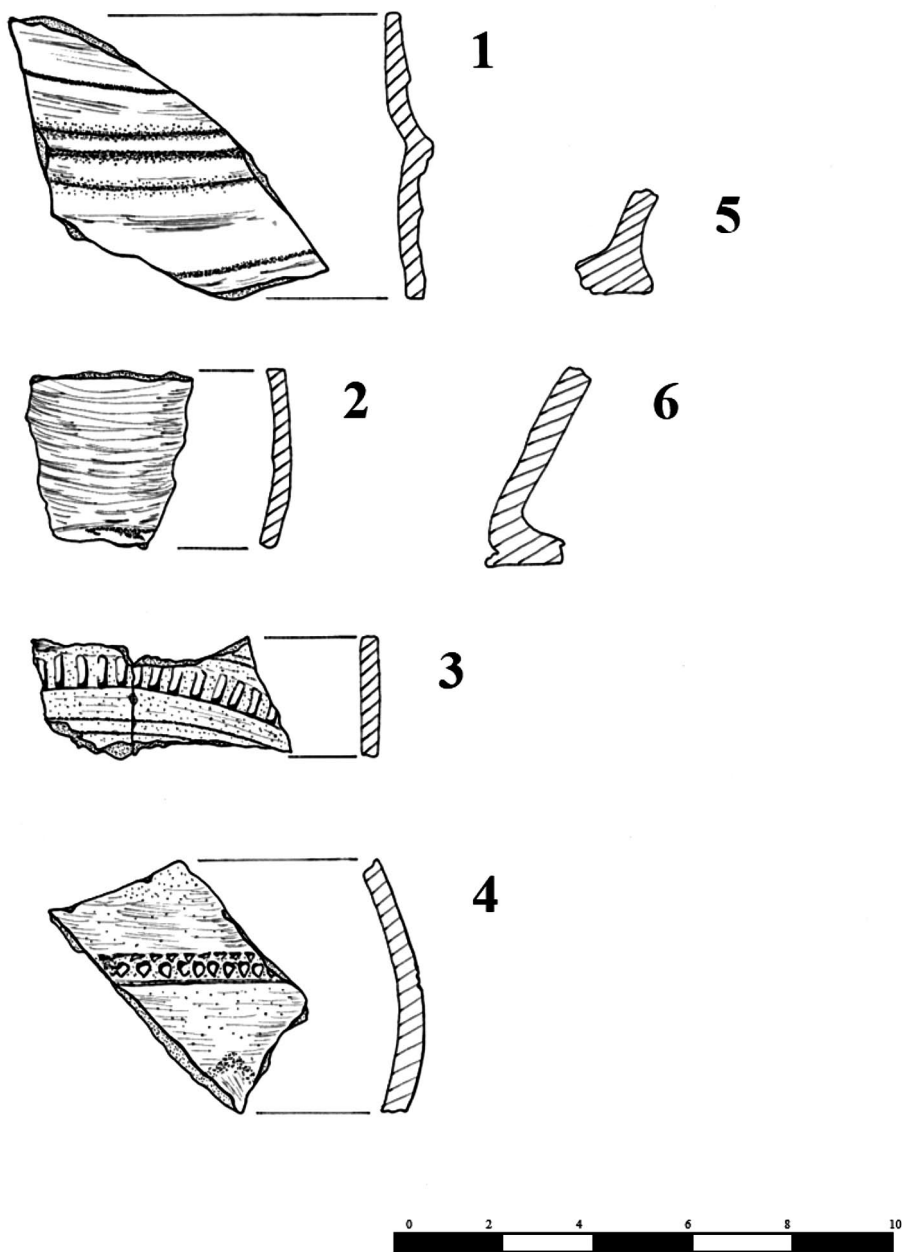

Ryc. 4. Ceramika siwa: 1 – fragment zdobiony listwą plastyczną, z pozostałością ucha; 2 – fragment zdobiony listwą plastyczną; 3 i 4 – fragmenty wylewów zdobionych radełkiem ze śladem wrębu na pokrywkę. Rys. J. Strzelczyk

Fig. 4. Greyware: 1 – fragment with a moulded cordon, remains of a handle; 2 – fragment with a moulded cordon; 3 and 4 – rim fragments with rouletting and a trace of a groove for a lid. Drawing by J. Strzelczyk

Ryc. 5. Ceramika siwa, fragmenty brzuśców z ornamentem wykonanym radełkiem. Rys. J. Strzelczyk
 Fig. 5. Greyware, fragments of bodies with rouletting. Drawing by J. Strzelczyk

Ryc. 6. Ceramika siwa, fragmenty brzuśców i części przydenne: 1 – fragment zdobiony listwą plastyczną; 2 – fragment szyjki dzbana, delikatnie rowkowany; 3 i 4 – fragment z ornamentem radełkowym; 5 i 6 – części przydenne z płaskim dnem. Rys. J. Strzelczyk

Fig. 6. Greyware, fragments of bodies and bases: 1 – fragment with a moulded cordon; 2 – fragment of a pitcher's neck, with soft grooves; 3 and 4 – fragment with rouletting; 5 and 6 – flat base fragments. Drawing by J. Strzelczyk

Literatura

- Borkowski J., Kuczkowski A. 2013. *Poza szlakiem. Źródła archeologiczne do dziejów małych miast Pomorza Środkowego* 1. Koszalin, 307–326.
- Dropko A. 2006. *Polanów w latach 1918–1945*. Praca magisterska napisana w Zakładzie Historii Nowożytniej pod kierunkiem prof. dr. hab. Józefa Lindmajera, Pomorska Akademia Pedagogiczna, Wydział Filologiczno-Historyczny. Słupsk. <http://www.polanow.pl/up/File/doc/historia_polanowa/HISTORIA_POLANOWA_1918-1945.pdf> [dostęp: 02 X 2018].
- Piotrowski A., Schiewe M. 2015. Objasnienia do szczegółowej mapy geologicznej Polski, 1:50 000, Arkusz Polanów (83). Państwowy Instytut Geologiczny, Państwowy Instytut Badawczy. Warszawa. <http://bazadata.pgi.gov.pl/data/smgp/arkusze_txt/smgp0083.pdf> [dostęp: 08 X 2018].
- Rębkowski M. 1995. *Średniowieczna ceramika miasta lokacyjnego w Kołobrzegu*. Kołobrzeg.
- Romanowicz P. 2017. Późnośredniowieczna importowana ceramika naczyniowa. W: M. Majewski, K. Stań (red.), *Archeologia Stargardu 3: Badania na Rynku Staromiejskim*. Stargard, 77–94.
- Skrzypek I. 2010. Z pradziejów gminy Polanów. W: W. Rączkowski, J. Sroka (red.), *Historia i kultura Ziemi Sławieńskiej X: Miasto i gmina Polanów*. Sławno–Polanów, 39–116.
- Zyśko A. 2017. Późnośredniowieczna siwa ceramika naczyniowa. W: M. Majewski, K. Stań (red.), *Archeologia Stargardu 3: Badania na Rynku Staromiejskim*. Stargard, 41–76.

Joanna L. Strzelczyk
IV rok archeologii, Uniwersytet Szczeciński
joanna.strzelczyk3@gmail.com